

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشکده معماری و شهرسازی

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته معماری

عنوان

طراحی کتابخانه و مرکز چندرسانه ای ایلام با رویکرد طراحی در

بحران

استاد راهنما

دکتر سید بهشید حسینی

استاد مشاور

مهندس علی لعل محمدی

مهندس علی اکبر ستاره

نگارش و تمقیق

صدیقه چمن آرا

دی ماه ۸۹

اقرارنامه

اینجانب صدیقه چمن آرا اعلام می دارم که تمام فصل‌های این پایان نامه و اجزاء مربوط به آن برای اولین بار (توسط اینجانب) انجام شده است. برداشت از نوشته‌ها، کتب، پایان‌نامه‌ها، اسناد، مدارک و تصاویر پژوهشگران حقیقی یا حقوقی (فارسی و غیرفارسی) با ذکر مأخذ کامل و به شیوه تحقیق علمی صورت گرفته است. بدیهی است در صورتی که خلاف موارد فوق اثبات شود مسوولیت آن مستقیماً به عهده اینجانب خواهد بود.

امضاء

تاریخ

صفحه‌ی تصویب

تقدیر

با سپاس فراوان از آقای دکتر سید بهشید حسینی، و با تقدیر از سایر اساتید عزیزی که در طول این دوره تحصیلی در محضرشان آموختم.

تقدیم به مادرم و پدرم

چکیده

هدف نگارنده، بررسی موضوع بحران از طریق شناسایی تهدیدهای منطقه ایلام در حوزه معماری جهت طراحی یک مرکز چند رسانه ای است. نکته مهم این است که دریابیم تهدید تراز اول در منطقه مورد نظر چیست. داده ها به روش مطالعات کتابخانه ای تهیه شده و بر اساس منابع موجود تحلیل گردیده و نظام یافته اند. از آنجایی که مهمترین تهدید منطقه جنگ است، تاثیر آن بر هرکدام از عوامل مکانیابی، برنامه ریزی، فرم، مصالح، نما، و سایر روابط فضایی در طراحی بررسی می شود. حضور این تهدید در منطقه و تاثیر آن بر معماری نیازمند اندیشیدن تدابیر خاصی است که این رساله در قالب راهکارهای پدافند غیر عامل بدان می پردازد و نهایتاً معیارهایی جهت کاهش آسیب پذیری معرفی می نماید و بر این اساس، طرح ارائه می گردد.

فصل اول علاوه بر ارائه تصویری از بستر طرح، دیدگاه مناسبی را برای اهمیت پیگیری بحث بحران در ایلام ایجاد نموده و تبیین می کند که چگونه یک تهدید تاریخی(جنگ)، بر تمام ابعاد وجودی یک شهر - از بافت و ساختار شهر گرفته تا اجتماع و مناسبات انسانی ساکنانش - تاثیر گذارده است.

در فصل دوم با هدف تعیین تهدید تراز اول، به شناسایی تهدیدهای منطقه پرداخته شده است. بحران، با مفهوم تهدید ارتباط مستقیم دارد. تهدیدهای طبیعی سیل و زلزله و تهدید انسان-ساخت جنگ در ایلام مهمترین ها هستند. جنگ شامل انواع سخت و نرم - که نوع دوم از راه ارتباطی که با مفاهیمی چون فرهنگ جهانی، چالشهای فکری و بحران هویت دارد به موضوع رساله همپیوند است- تهدید تراز اول می باشد.

فصل سوم در جهت ارائه تعریفی از کتابخانه، به بررسی تعاریف آن در گذشته و حال و پیش بینی هایی که برای آینده آن متصور است می پردازد. در این بررسی به این نتیجه می رسیم که با وجود بسیاری تفاوتها ظاهری، تغییر نه، بلکه استحاله در تعریف کتابخانه پدید آمده است و کتابخانه آینده محلی برای به کار گیری تمام شیوه ها و فن آوری های ارتباط و اطلاع رسانی خواهد بود که داده ها و اطلاعات در آنجا در یک دور بی پایان به یکدیگر تبدیل می شوند. سایر ویژگیهای مربوط به این کتابخانه. تفاوتهای آن با کتابخانه سنتی در این فصل آمده است.

در چهارمین فصل که محل تلاقی دو فصل پیشین است، پس از تعریف جنگ پیش فرض، موضوع آسیب و تعیین نقش هر کاربری از جمله کتابخانه در سناریو پاسخ به بحران بررسی می گردد. الزامات ایفای این نقش بررسی، محدودیتها و قابلیتهای آنها تعیین و راهکارهای لازم جهت پوشش دادن ضعفها یا کاهش آثار آنها ارائه می شوند و در نهایت در طراحی این مرکز به کار گرفته می شوند. جنگ پیش فرض از نوع هوایی و موشکی و ماموریت کتابخانه پس از حفاظت از جان انسانها، ایزوله شدن و حفظ محتویات خویش است. آشنایی با رفتار انفجار و راهکارهای عملی کاهش آسیب پذیری در وجوه و مقیاسهای مختلف طراحی جهت استفاده در پروژه عملی رساله نیز در همین فصل بحث و بررسی شده اند.

در ارتباط با مباحث نظری، راهکارها و اصول و احکام طراحی در فصل های پیشین، در پنجمین فصل استانداردها مطالعه و برنامه فیزیکی طرح تدوین می گردد که این مطالعات پایه و مبنای ابعاد و تناسبات و تعریف ریز فضاهای این کتابخانه خواهد بود.

کلید واژه ها: ایلام، بحران، تهدید، کتابخانه، رسانه، آسیب پذیری، دفاع غیر عامل

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه.....
۳.....	فصل اول.....
۴.....	مقدمه.....
۵.....	تاریخچه مختصر ایلام.....
۷.....	موقعیت جغرافیایی شهر ایلام.....
۸.....	اقلیم و شرایط آب و هوایی.....
۸.....	موقعیت جمعیت شناختی.....
۱۲.....	ساختار شهر.....
۱۴.....	بافت شبکه ای شهر ایلام.....
۱۵.....	توسعه‌ی فیزیکی.....
۱۶.....	نتیجه گیری.....
۱۷.....	فصل دوم.....
۱۸.....	مقدمه.....
۱۹.....	بحران.....
۱۹.....	فاجعه.....
۲۰.....	ریشه شناسی واژه.....
۲۰.....	انواع.....
۲۰.....	تهدید.....
۲۱.....	انواع تهدید.....
۲۲.....	تهدیدهای منطقه.....
۳۹.....	جنگ.....
۴۰.....	بحران هویت.....

۴۲	نتیجه گیری
۴۴	فصل سوم
۴۵	مقدمه
۴۶	مروری بر تاریخ کتابخانه
۴۷	تعریف کتابخانه
۴۷	انواع کتابخانه
۴۹	کتابخانه عمومی
۴۹	انواع کتابخانه با توجه به نحوه استفاده
۵۰	کتابخانه ملی
۵۰	کتابخانه آکادمیک - علمی
۵۰	کتابخانه عمومی
۵۰	کتابخانه تخصصی
۵۱	انواع کتابخانه از نظر فنی
۵۱	کتابخانه کاغذی
۵۱	کتابخانه خودکار
۵۲	کتابخانه های الکترونیکی
۵۳	رسانه
۵۴	چند رسانه ای
۵۴	تعریف فرا رسانه و تحول کیفی در تجربه آدمی
۵۵	پیدایش و رشد انواع رسانه
۵۶	کتابخانه های آینده و تاثیر فن آوری اطلاعات
۵۷	مرکز چند رسانه ای
۶۲	بررسی نمونه ها
۶۲	کتابخانه ملی پراگ

۶۲	ویکی‌لیکس : محل فیزیکی ذخیره اسناد
۶۴	سندای مدیاتک
۶۵	کتابخانه دلفت
۶۷	کتابخانه عمومی سیاتل
۶۸	نتیجه گیری
۷۰	فصل چهارم
۷۱	مقدمه
۷۲	انفجار و آسیب پذیری
۷۲	انفجار متعارف و غیر متعارف
۷۲	آسیب‌های ناشی از یک انفجار متعارف
۷۳	عوامل مؤثر در تشدید آسیب پذیری از دیدگاه طراحی
۷۵	آسیب‌های احتمالی پیش‌بینی شده ناشی از جنگ‌های مدرن ، مکان امن
۷۶	اصول پدافند غیر عامل در قالب عناصر و عوامل مشترک در معماری با نگاه جزء نگر
۷۷	اصول کلان از دیدگاه تفریدی (بررسی بنا به صورت منفرد)
۷۸	مرکز رسانه در بحران با نظر به اولویت سنجی فضاها و اماکن عمومی شهری
۸۲	نوع برخورد با یک مکان جمعی در لحظه بحران (تهدید نظامی)
۸۲	حفظ و پایداری
۸۳	تخلیه
۸۳	تغییر کاربری
۸۳	ایزوله کردن
۸۵	بررسی روابط فضایی معماری کاربریهای دارای اولویت ؛ کتابخانه
۸۶	پیشنهادات طراحی
۸۸	بمب های الکترومغناطیس و میکرو فیلم
۸۹	نتیجه گیری

۹۱	نتیجه نهایی
۹۳	فصل پنجم
۹۴	مقدمه
۹۵	پارامترهای روانی و فیزیکی
۹۸	برخی وسایل و تجهیزات کتابخانه
۹۹	استانداردهای ایفلا برای کتابخانه های عمومی:
۱۰۲	برنامه فیزیکی طرح
۱۰۲	معرفی ریز فضاها:
۱۱۳	برآورد جمعیت استفاده کننده
۱۱۵	مآخذ
۱۱۶	منابع
۱۱۷	پیوست اول: تعریف واژه های اصلی
۱۲۰	پیوست دوم: پناهگاه
۱۲۴	پیوست سوم: سیل
۱۲۵	پیوست چهارم: مروری بر شناخت سیستمهای انفجاری متعارف
۱۳۰	پیوست پنجم: وضع موجود کتابخانه ها در ایلام

فهرست جدول ها

- جدول ۱: مشخصات کلی. ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۸
- جدول ۲: مشخصات جمعیتی شهر ایلام سال ۱۳۸۵، ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۹
- جدول ۳: مشخصات جنسیتی و میزان سواد در شهر ایلام سال ۱۳۸۵، ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۹
- جدول ۴: میزان افزایش جمعیت شهر ایلام از ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵، ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۹
- جدول ۵: میزان شهرنشینی در شهرستان ایلام و تحول آن از ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵، ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۱۰
- جدول ۶: جدول سرپرست خانوار بر حسب جنسیت در استان ایلام سال ۱۳۸۵، ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۱۱
- جدول ۷: خطرات مربوط به حرکات و رفتار زمین در منطقه زاگرس، ماخذ: نگارنده..... ۳۱
- جدول ۸: ماتریس تهدید/جغرافیا، ماخذ: "تدوین ضوابط و مقررات پدافند غیرعامل برای تخلیه و اسکان جمعیت شهرهای بزرگ"، ویرایش اول، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی وزارت مسکن و شهرسازی، مجری: دکتر سید بهشید حسینی، آذرماه ۱۳۸۸..... ۳۴
- جدول ۹: تشریح ماتریس تهدید/جغرافیا، ماخذ: همان..... ۳۵
- جدول ۱۰: انواع کتابخانه بر اساس معیارهای شش گانه طبقه بندی، ماخذ: (رسولی، ۱۳۸۰، ۳۰)..... ۴۸
- جدول ۱۱: جدول دسته بندی، ماخذ: تدوین معیارهای اصلی پدافند غیر عامل در معماری اماکن جمعی شهری و ارائه راهکارهای مناسب همان..... ۷۷
- جدول ۱۲: اولویت بر اساس میزان حساسیت دشمن، ماخذ: تدوین معیارهای اصلی پدافند غیر عامل در معماری اماکن جمعی شهری و ارائه راهکارهای مناسب، همان..... ۸۰
- جدول ۱۳: اولویت بر اساس قابلیت انعطاف مکان و چند عملکردی بودن، ماخذ: همان..... ۸۰
- جدول ۱۴: اولویت بر اساس میزان مقاومت در برابر تخریب و آسیب کالبدی، ماخذ: همان..... ۸۱
- جدول ۱۵: نوع برخورد با کاربریهای شهری در لحظه بحران، ماخذ: همان..... ۸۴
- جدول ۱۶: نقاط و ضعف و قوت از دیدگاه پدافند غیر عامل در معماری کتابخانه، ماخذ: همان..... ۸۵
- جدول ۱۷: نقاط و ضعف و قوت از دیدگاه پدافند غیر عامل در معماری سینما و تئاتر، ماخذ: همان..... ۸۶
- جدول ۱۸: ویژگی های بصری بخش های کتابخانه. ماخذ: کتابخانه عمومی استاندارد، نهاد کتابخانه های عمومی کشور..... ۹۶
- جدول ۱۹: سرانه کتاب و سطح برای مخزن کتابخانه. ماخذ: نگارنده..... ۱۰۴
- جدول ۲۰: سرانه سطح تالار مطالعه. ماخذ: نگارنده..... ۱۰۵
- جدول ۲۱: سرانه سطح بخش نشریات. ماخذ: نگارنده..... ۱۰۷
- جدول ۲۲: سرانه سطح برای هر صندلی در محل خدمات چند رسانه ای، ماخذ: نگارنده..... ۱۰۹

فهرست شکل ها

- شکل ۱: نقشه باستان شناسی آسیای غربی ، ماخذ: طرح جامع ایلام..... ۵
- شکل ۲: اشیاء کشف شده در قبور ورکبود(war kabood) ایلام مربوط به عصر آهن III، شامل سپرها، زین و یراق، گرز، تبر و سلاح های دیگر. ماخذ: آیین تدفین در عصر آهن III در پشتکوه، قبرستانهای نوع ورکبود. همان ۶
- شکل ۳: صف آراییهای رزم گونه چمر و الپرگه، ماخذ: نگارنده ۶
- شکل ۴: موقعیت شهر ایلام در بین ارتفاعات ۷
- شکل ۵: نقشه تقسیمات سیاسی استان ایلام..... ۷
- شکل ۶: میزان افزایش جمعیت شهر ایلام از ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵، ماخذ: نگارنده..... ۱۰
- شکل ۷: میزان شهرنشینی در استان و شهرستان ایلام و تحول آن از ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵، ماخذ: مرکز آمار ایران..... ۱۱
- شکل ۸: نمودار سرپرست خانوار بر حسب جنسیت در استان ایلام سال ۱۳۸۵، ماخذ: مرکز آمار ایران ۱۱
- شکل ۹: مراحل توسعه فیزیکی شهر ایلام، ماخذ: ملکی،همان..... ۱۲
- شکل ۱۰: هسته مرکزی و بافت اولیه شهر ایلام، ماخذ: ملکی،همان..... ۱۳
- شکل ۱۱: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۳
- شکل ۱۲: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۴
- شکل ۱۳: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۵
- شکل ۱۴: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۶
- شکل ۱۵: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۷
- شکل ۱۶: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۸

- شکل ۱۷: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۲۹
- شکل ۱۸: نقشه های انواع خطرات منطقه زاگرس از لحاظ سیل ، زلزله و سایر رفتارهای مشابه آن، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی..... ۳۰
- شکل ۱۲: نقشه خطر نسبی انواع سوانح از نظر جغرافیا و اقلیم در منطقه زاگرس، ماخذ: وزارت مسکن و شهرسازی .. ۳۲
- شکل ۲۰: فاصله شهر ایلام و موقعیت آن نسبت به کشور عراق، ماخذ: www.earth.google.com..... ۴۰
- شکل ۲۱: کتابخانه ملی پراگ، جمهوری چک ۶۲
- شکل ۲۲: بالا: نور پردازی در سندای مدیاتک ، پایین: فضای داخلی. ماخذ: اینترنت..... ۶۴
- شکل ۲۳: مدیاتک تروی، طراح: du.besset-lyon، مکان: فرانسه، تروی..... ۶۵
- شکل ۲۴: کتابخانه دانشگاه دلفت، هلند ۶۶
- شکل ۲۵: نور غیر مستقیم روز در کتابخانه مانستر، آلمان، ماخذ: www.google.com..... ۶۶
- شکل ۱۶: کتابخانه عمومی سیاتل ۶۷
- شکل ۲۷: سازه هدف، ماخذ: همان ۷۳
- شکل ۲۸: موقعیت مکانی هدف، ماخذ: همان ۷۳
- شکل ۲۹: نحوه ترکیب توده و فضا، ماخذ: همان ۷۳
- شکل ۳۰: تراکم ساختمانی، ماخذ: اینترنت ۷۳
- شکل ۳۱: فرم و مصالح عناصر محیط، ماخذ: داعی نژاد، فرامرز ۷۴
- شکل ۳۲: همجواری کاربریهای حساس. همجواری ناسازگار پمپ بنزین و مجتمع های بزرگ مسکونی و با نماهای شیشه ای مهيار نشده.. ماخذ: سرگلزایی، همان ۷۴
- شکل ۳۳: عناصر الحاقی به نمای ساختمانیها، ماخذ: همان ۷۴
- شکل ۳۴: نوع برخورد با یک مکان جمعی در لحظه بحران، ماخذ: همان ۸۲
- شکل ۳۵: نیازهای اصلی در هنگام بحران ، ماخذ: همان ۸۳
- شکل ۳۶: فضای باز چند منظوره، ماخذ: همان ۸۶
- شکل ۳۷: پله ای کردن در فضای باز و ایجاد پناه، ماخذ: همان ۸۷
- شکل ۳۸: پله ای کردن حجم بنا برای کنترل آوار، ماخذ: همان ۸۷
- شکل ۳۹: رفتار پیلوت در مقابل امواج انفجار، ماخذ: همان ۸۷
- شکل ۴۰: ایمن سازی ورودی ها، ماخذ: همان ۸۷
- شکل ۴۱: پیش بینی جمعیت در افق طرح، ماخذ: نگارنده ۱۱۳

- شکل ۴۲: حوزه نفوذ کتابخانه و مرکز چند رسانه ای و جمعیت حوزه در افق طرح، ماخذ: نگارنده ۱۱۳
- شکل ۴۳: حوزه نفوذ انواع کتابخانه، ماخذ: نگارنده ۱۱۳
- شکل ۴۴: برنامه فیزیکی به صورت میله ای ۱۱۴
- شکل ۴۵: مقایسه سطوح در برنامه فیزیکی به صورت گرافیکی ۱۱۴
- شکل ۴۶: کتابخانه مرکزی ایلام، ماخذ: نگارنده ۱۳۰
- شکل ۴۷: کتابخانه پارک کودک (عمومی شماره ۱) . ماخذ: نگارنده ۱۳۱
- شکل ۴۸: کتابخانه عمومی شماره ۲. ماخذ: نگارنده ۱۳۱
- شکل ۴۹: کتابخانه عمومی ارکوازی. ماخذ: نگارنده ۱۳۱

مقدمه

در هر دوره ای ادراک آدمی و اساس دانایی و ارتباط او تحت تأثیر ابزارهای ارتباطی آن دوره بوده است، ولی هرگز ممکن نبود که به اندازه امروز این نکته آشکار و صریح دانسته شود. به نظر مارشال مک لوهان فن آوری‌های جدید در هر دوره ای امتدادهای تازه حواس انسانی هستند.^۱ چکش تداوم دست، دوچرخه تداوم پا و کامپیوتر تداوم مغز آدمی است. در دوران مکانیکی، جسم خود را در سطح زمین گسترش می دادیم اکنون یک سده پس از انقلاب الکترونیک ما نظام عصبی خود را به گونه ای فضایی گسترش می دهیم.^۱

با ظهور عصر الکترونیک تمام توسعه‌های انسانی از جمله شهرها به سیستم اطلاعاتی تبدیل خواهند شد. "اشیاء به سمت روابط صوری صرف تنزل مقام می یابند. آنها مادیت خود را از دست می دهند و به صورت اطلاعات در می آیند اطلاعاتی که وزن ندارند و می توانند در میدان‌های الکتریکی سیر کنند، مبادله و پردازش شوند و یا ذخیره گردند. می توان واژگانی را به کامپیوتر دیکته کرد و آنها را به صورت نوشتاری درآورده، دوباره به صورت ضربه یا تکانه بازگرداند، با تلفن ارسال کرد و به صورت موسیقی یا ترسیم درآورد."^۲

ارتباط اقتصاد و دنیای مجازی نیز از آنچه که پیش بینی می شد بسیار نزدیکتر شده است. توجه به ستون سمت راست صفحه و منابع کسب سرمایه های عظیم بلیونرهای جهان کاملا گویا خواهد بود و مقایسه این منابع در بین آسیایبها و غیر آسیایبها به خوبی ذهن ها را سمت و سو خواهد بخشید. "امروزه، کشورها و شرکتهای تجاری بر اساس اطلاعات، دانش و شیوه های فناوری با یکدیگر رقابت می کنند. بعنوان نمونه در ایالات متحده آمریکا، بخش خدمات با امکانات پیشرفته و با استخدام بیش از ۷۰ درصد نیروی انسانی و در حدود ۷۴ درصد ارزش افزوده بر سایر بخشها مسلط است. در دنیای امروز با تولیدات عمده محصولات داخلی، زمین، سرمایه، کار، هیچکدام منبع اقتصادی مهمی نمی باشد. اطلاعات، نقش مهمی در تولید ثروت بازی می کند. ملت ها و شرکت های تجاری به واسطه دانش و اطلاعات پیشرفت می نمایند. اطلاعات و دانش نقش موثری در انجام کار سازمانها خواهد داشت."^۳

Carlos Slim Helu
Country of Citizenship:
Mexico
Source: telecom

William Gates
Country of Citizenship:
United States
Source: Microsoft

Mukesh Ambani
Country of Citizenship: India
Source: petrochemicals, oil
& gas

Lawrence Ellison
Country of Citizenship:
United States
Source: Oracle

Lakshmi Mittal
Country of Citizenship: India
Source: steel

۱. مک لوهان، هربرت مارشال؛ "برای درک رسانه ها. سعید آذری". مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه ای صداوسیما. ۱۳۷۷. ص ۷

۲. پوگلیسی، لویجی پرستینزا؛ "فرامعماری". محمدرضا جودت با همکاری فرناز فرجی / کاوه شفیعی. نشر توسعه. ۱۳۷۹. صفحه ۶۵

۳. "طراحی کتابخانه های آینده تجربه سنگاپور". ترجمه: یوسف سدادی. Available From: URL: <http://www.irandoc.ac.ir/e-journal.htm>

از سوی دیگر، ارائه امکانات لازم برای ورود به فضای سایبر در اجتماعاتی که بنا بر علل گوناگون در ابعاد مختلف توسعه اجتماعی و اقتصادی رشد نیافته اند بسیار حیاتی است. مهمترین بعد آن در پله های ابتدایی مازلویی قرار می گیرد؛ اقتصاد؛ و سپس ابعاد والاتری که تحت عنوان امنیت و شکوفایی در پله های بالاتر قرار دارند. دنیای مجازی حداقل برای این جوامع که در محدودیت و محرومیت ارتباطی و اقتصادی قرار گرفته اند، دریچه امیدی است که می توان خیلی روی آن حساب کرد.

توسعه اقتصادی و اجتماعی، ارتباط لاینفکی با بحث امنیت دارد زیرا سرمایه گذاری جایی صورت می گیرد که امنیت آن تضمین شده باشد و امنیت زمانی تضمین می شود که تهدیدها شناسایی و کنترل شوند.

"امروزه هیچ جامعه ای نمیتواند ادعای مصونیت از بحران را داشته باشد. پدیده های طبیعی اغلب در کشورهای جهان سوم ایجاد بحرانهای عظیم نموده و به فقر و تنگدستی این کشورها دامن میزنند. اختلافات نژادی و قومی، ایدئولوژیک و گاه منافع و سلطه طلبی ابر قدرتها باعث جنگها و زد و خوردهای داخلی کشورها گردیده و نوعی بحران حاد را به بار می آورد. انسان امروز حتی با ابزار علم و دانش، با بحرانهای جدیدی مانند بحرانهای بیولوژیک، تکنولوژیک، (رایانه ای و ارتباطی) و سایکولوژیک (روانی) مواجه شده است که خسارت آنها کمتر از پدیده های طبیعی نیست." ^۱ کشور ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای جهان سوم از بلاخیزترین کشورهای جهان است.

شناسایی تهدیدها نیاز به مطالعه منطقه با دیدگاههای مختلف دارد. دیدگاه نظامی، روانشناسی، اقتصادی، سیاسی و ... که در این رساله پس از کوچک سازی حوزه مطالعه و یافتن دیدگاه خاص معماری در خصوص تهدیدها، شناسایی تهدید و سپس ارائه راهکارها بررسی خواهد شد.

---

۱. بیرویدیان، نادر. "مدیریت بحران: اصول ایمنی در حوادث غیر منتظره". انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد. ۱۳۸۵. ص ۱۴

۱

فصل اول

معرفی ایلام، بستر طرح

۲

۳

۴

۵

۶

به سان رهنوردانی که در افسانه ها گویند
گرفته کوله بار زاد ره بر دوش
گرفته چوب خیزران در مشت
گهی پر گوی و گه خاموش
در آن مه گون فضای خلوت افسانه ای شان راه می پویند
ما هم
راه خود را می کنیم آغاز
انخوان

مقدمه

در این فصل نظر به دیدگاه خاص طراحی و بذل توجه به موضوع بحران، به شناسایی منطقه ایلام از نظر تاریخی، موقعیت و مشخصات جغرافیایی، جمعیت شناسی، ساختار شهر و پاره ای مباحث مرتبط با آنها خواهیم پرداخت تا بستر ذهنی مناسبی برای ارائه بحث شناسایی تهدیدهای منطقه در فصل آتی مهیا کرده باشیم.

کلید واژه ها:

ایلام، جغرافیا، جمعیت، ساختار شهر

تاریخچه مختصر ایلام

شکل 1: نقشه باستان شناسی آسیای غربی، ماخذ: طرح جامع ایلام

نواحی کوهستانی ناهموار، دشت پربرف، سرزمین کردهای سخت جگر^۱ ایلام فعلی را می‌توان بخشی از تمدن ایلام باستان به شمار آورد که قدمت آن در کتاب‌های مختلف، متفاوت ذکر شده است. "بعضی قدمت آن را بیش از ۵۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح ذکر کرده‌اند و بعضی دیگر از جمله باستان شناسانی چون مادام

ژان دیولافوا، دمرگان و پرفسور فرانک هول با به دست آوردن کشفیاتی، قدمت ایلام را بیش از ۸۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح تخمین زده‌اند. وسعت تمدن ایلام قدیم شامل مناطق خوزستان، لرستان، کوه‌های بختیاری و ایلام امروزی تخمین زده شده و استان ایلام کنونی را می‌توان بخشی از این تمدن باستانی دانست."^۲

به نوشته والتر هیتس در خصوص یک سند بدست آمده از شوش مربوط به زمان پادشاهی اینداتو/ینشوئیناک در سال ۱۹۲۵ پیش از میلاد، که در حال انتخاب نخست وزیر او را در مهر نشان می‌دهد "این سند گرانبهائی به دست آمده بیانگر دو حقیقت است: یکی دموکراسی ایلامی و دیگری، گسترش آموزش و پرورش در این بخش از فلات ایران، که در نوع خود بی نظیر است". صدر اعظم و یا نخست وزیر به نوشته اکدی (به ایلامی) «ته پیر» نامیده می‌شود که یکی از وظایف او قضاوت و دیگری ریاست مرکز اسناد یا «مکتب کاتبان» بوده است. در این مرکز کارگزاران بلند مرتبه آینده، به فراگیری و آموزش نوشتار مشغول بودند و از نظر اهمیت، زیر نظر مستقیم نخست وزیر بوده است. پس ایلامیان را می‌شود از نخستین معلمان و آموزش دهندگان در تاریخ باستان دانست.

ساکنان ایلام باستان ارتباط زیادی با همسایگان خود نداشتند و حتی در درون خود نیز جز در موارد اضطراری از جمله تهاجم همسایگان، به صورت طوایف مستقل از یکدیگر بودند و به علت جنگ‌های متعددی با سومر، آکد، بابل و آشور، زندگی این مردمان با پدیده‌ای به نام جنگ عجین شده بود. سلاح‌های آنها جزئی از شخصیت‌شان و همرازشان در شعرها و افسانه‌ها بوده که پس از مرگ با آنها دفن می‌شده است.^۳

۱. "البلدان"، احمد ابن ابی یعقوب (ابن واضح یعقوبی)، ترجمه محمد ابراهیم آیتی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب تهران، ۱۳۴۳، ص ۷

۲. "ایلام و تمدن دیرینه"، افشار سیستانی، ایرج. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۷۲، ص ۱۷

۳. "آیین تدفین در عصر آهن III در پشتکوه، قبرستانهای نوع ورکبود". مجله فرهنگ ایلام، شماره ۸ و ۷، پاییز و زمستان سال ۱۳۸۰، صص ۴۹-۷۶